

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum voluntas sit tantum finis, an eorum quæ sunt ad finem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

respe^{ct}u boni, &c. Secundo nota, non minus in responsione ad tertium, q^{uod} ens in ratione, coⁿingit dupliciter. Primo per modum conditionis: secundo per modum obiecti. Accipi^{er} ens in ratione, primo modo conuenit omni ei quod intelligitur: quoniam nihil actu intelligitur, nisi habeat hanc conditionem, scilicet, quod est in ratione seu intellectu, quicquid sit illud esse. Accipi^{er} autem ut ens in ratione secundo modo, conuenit ei quod sub aliqua entis ratione quasi uestitum consideratur: sicut cum non admiscere se rumoribus, consideratur sub ratione securi: & non comedere, sub ratione fani: & se non peccaturum, sub ratione sancti. In hac responsione, hoc secundo modo sumitur esse ens in ratione: quoniam ex eo q^{uod} negationes, priuationes, & futura consideratur, sub aliqua entis & boni ratione appetuntur. Er ad hoc directe asseritur auctoritas Aristo. q^{uod} carere malo, sub boni rone est. Notate autem de priuationibus, negationibus & futuris, hoc dictum est: q^{uia} reliqua bona sub entis ratione sunt, non solum in ratione, sed in rerum natura, ac per hoc non sunt hac diminitua denominatione contenta. Ista vero, quia in rerum natura non habent entis rationem, sed in ratione tantum, habent tamen fundamentum in re: quocum: ideo entia in ratione dicta sunt, & boni in eis rationem sit saluaria.

D. 1020
tex. 31. to. 2.

igitur id, in quo tendit appetitus naturalis, est bonum existens in re: ita id, in quod tendit appetitus animalis, uel uoluntarius, est bonum apprehensum. Ad hoc igitur quod uoluntas in aliquid tendat, non requiritur q^{uod} sit bonum in rei ueritate, sed q^{uod} apprehendatur in ratione boni. & propter hoc Philosoph^{us} dicit in 2. * Ethicor. q^{uod} finis est bonum, uel apparet bonum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod eadem potentia est oppositorum, sed non eodem modo se habet ad utrunque. Voluntas igitur se haeret & ad bonum, & ad malum: sed ad bonum, appetendo ipsum: ad malum uero, fugiendo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni uocatur uoluntas, secundum quod nominat actum uoluntatis. sic enim nunc loquimur de uoluntate. Fuga autem mali, magis dicitur noluntas: unde sicut uoluntas est boni, ita noluntas est mali.

AD SECUNDUM dicendum, q^{uod} potentia rationalis non se habet ad quilibet opposita prosequenda, sed ad ea, que sub suo obiecto conuenienti continentur. Nam nulla potentia prosequitur, nisi suum conueniens obiectum: obiectum autem uoluntatis est bonum. Unde ad illa opposita prosequenda se habet uoluntas que sub bono comprehendunt sicut moueri & quiescere, loqui & tacere, & alia huiusmodi: in utrunque enim horum fertur uoluntas sub ratione boni.

AD TERTIUM dicendum, q^{uod} illud quod non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in ratione. unde negationes & priuationes, entia dicitur rationis, per quem etiam modum futura, prout apprehen-

¶ Super Quaestione 8. Omnia articulum secundum.

IN articulo secundo eiusdem quaestio. dubium occurrit de titulo, quid scilicet significet in hoc titulo uoluntas. Si sumitur pro ipsa potentia uoluntaria, extra propositum est: ut patet ex principio quaestiois ut propositum est: quod de actu uoluntatis, qui est uelle, tractandum est. Si sumitur pro uolitione, ut in responsione ad primum argumentum in primo art. declarat littera, obstat secundum argumentum & tertium, & argumentum in oppositum, & distinctio posita in principio corporis articuli huius. hac enim omnia de potentia qua uolumus, loquuntur. Si sumitur ut pro utraque, scilicet potentia & uolitione, obstat aequiuocatio: uoluntas enim aequiuocum est ad potentiam, & operationem.

¶ Ad hoc dicitur, q^{uod} praesens titulus, sicut & praecedens, intelligitur de uoluntate pro uolitione: & quod tam argumentum secundum quam tertium, arguit contra hunc sensum, sed per locum a fortiori. Si enim finis, & ea que sunt ad finem, exigunt diuersas potentias, sequitur q^{uod} exigunt diuersos actus ut patet. Ratio autem in oppositum, & distinctio in corpore articuli allatae sunt, & propter materiam rationabiliter, ut dictum est, tactam in praedictis duobus argumentis: & propter perfectionem doctrine, & propter proximitatem inter primum simplicemque uoluntatis actum,

scilicet uelle, & potentiam uoluntariam: propter quod communi nomine uocatur uoluntas, non aequiuoce, sed per prius, & posterius. Et haec eadem propinquitas fuit etiam, iudicio meo, ratio & secundum & tertium argumentorum. Constat autem cognitio haec in communione obiecti, ut in littera dicitur, & nunc nunc declarabitur.

¶ In corpore articuli eiusdem dubium occurrit de assignata communione obiecti respectu potentiae, & actus eius simplicis: que scilicet est differentia inter obiectum potentiae, & secundum se obiectum potentiae. Dicitur enim in littera, q^{uod} proprium obiectum simplicis actus potentiae, est id quod est secundum se obiectum potentiae: aut enim, ly, secundum se, distinguitur contra secundum accedens, aut contra, secundum aliud. Quocumque autem modo sumatur, aequale, immo idem omnino erit proprium obiectum potentiae, & proprium obiectum simplicis actus, quod est contra litteram uolentem potentiam extendere se ad proprium obiectum actus simplicis, & obiectum actus non simplicis. Probatur sequela: quia tam obiectum per accedens, quam obiectum per aliud, extra formalem rationem per se obiecti potentiae est.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod hic sumitur, secundum se, ut distinguitur contra per aliud, non quomodo libet, sed infra latitudinem perleptaris: ita q^{uod} secundum se, sumitur propter se primum, & opponitur ei quod est per se secundo. Sicut dicimus, q^{uod} habere tactum conuenit animali per se primo: homini uero per aliud, id est, per se secundo, quia propter animal. Constat autem, quod per se secundo, non egrreditur latitudinem per se ad quatuor obiecti. unde in proposito, quia bonum in sua communitate est obiectum potentiae uoluntariae, & bonum est commune ad bonum per se primo, id est finem, puta honestum uel delectabile, & ad bonum per se secundo, id quod est ad finem, puta uile obiectum simplicis actus huius potentiae, inferitur, quod est secundum se obiectum, i. finis, qui solus amat non propter aliud.

¶ Circa probationem exclusiue conclusionis in corpore eiusdem articuli, dubium occurrit duplex. Primo, quia medium contrariae conclusioni. Est enim medium, quod ea que sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi propter finem. Ex hoc arguitur sic, Actus qui fertur in ea que sunt ad finem secundum omnem rationem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, que sunt ad finem: sed uolito est huiusmodi secundum litteram, quia fertur in illa re uolito finis: & illa non sunt appetibilia, nisi ratione finis. Secundum dubium est: quia si uolito fertur in ea, que sunt ad finem, in quantum in eis finem uult, uolito erit id quod electio: quoniam electio, non est eorum que sunt ad finem, nisi propter

¶ Videtur quod uoluntas non sit eorum que sunt ad finem, sed tantum finis. Dicit enim Philosophus in 3. * Ethicor. quod uoluntas est finis: electio autem eorum que sunt ad finem.

¶ 2. Præ. Ad ea que sunt diuersa genere, diuersa potentia anime ordinantur, ut dicitur in 6. * Ethicor. sed finis, & ea que sunt ad finem, sunt in diuerso genere boni. Nam finis qui est bonum honestum, uel delectabile, est in genere qualitatis, uel actionis, aut passionis: bonum autem quod dicitur uile, quod est ad finem, est in ad aliud, ut dicitur in primo * Ethicor. ergo si uoluntas est finis, non erit eorum que sunt ad finem.

¶ 3. Præ. Habitus proportionantur potentis, cum sint earum perfectiones: sed in habitibus, qui dicuntur artes operatiuae, ad aliud pertinet finis, & ad aliud quod est ad finem, sicut ad gubernatore p finem usus nauis, qui est finis eius: ad nauifaciam uero constructio nauis, que est propter finem. ergo cum uoluntas sit finis, non erit eorum que sunt ad finem.

¶ Sed contra est, quia in rebus naturalibus per eandem potentiam aliquid praesit media, & pertinet

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod hic sumitur, secundum se, ut distinguitur contra per aliud, non quomodo libet, sed infra latitudinem perleptaris: ita q^{uod} secundum se, sumitur propter se primum, & opponitur ei quod est per se secundo. Sicut dicimus, q^{uod} habere tactum conuenit animali per se primo: homini uero per aliud, id est, per se secundo, quia propter animal. Constat autem, quod per se secundo, non egrreditur latitudinem per se ad quatuor obiecti. unde in proposito, quia bonum in sua communitate est obiectum potentiae uoluntariae, & bonum est commune ad bonum per se primo, id est finem, puta honestum uel delectabile, & ad bonum per se secundo, id quod est ad finem, puta uile obiectum simplicis actus huius potentiae, inferitur, quod est secundum se obiectum, i. finis, qui solus amat non propter aliud.

¶ Circa probationem exclusiue conclusionis in corpore eiusdem articuli, dubium occurrit duplex. Primo, quia medium contrariae conclusioni. Est enim medium, quod ea que sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi propter finem. Ex hoc arguitur sic, Actus qui fertur in ea que sunt ad finem secundum omnem rationem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, que sunt ad finem: sed uolito est huiusmodi secundum litteram, quia fertur in illa re uolito finis: & illa non sunt appetibilia, nisi ratione finis. Secundum dubium est: quia si uolito fertur in ea, que sunt ad finem, in quantum in eis finem uult, uolito erit id quod electio: quoniam electio, non est eorum que sunt ad finem, nisi propter

c. 1. cir. med. dium, to. 9.

veri. q. 6. 21. ar. 3. ad 9.

c. 2. in med. tom. 5.

c. 1. a med. tom. 5.

c. 7. cir. prin. cap. tom. 5.

propter finem. Infirmus enim non eligit potionem amarant nisi sub ratione facti: & eodem modo vult eandem, in quantum sani rationem sapit.

Ad horum evidentiam facta, q̄ sicut quantum ad propostum spectat, principia dupliciter se habent ad conclusionem. secundum habitum dicitur significatam per ly propter, & significatam p̄ ly in: nam propter principia sciuntur de conclusionibus in demonstratione, & in conclusionibus evidenter solent relictæ, ac videntur principia. & primum quidem consistit in actu scientiæ, secundum uerò in actu intellectus, qui est habitus principiorum: sic proportionabiliter finis dicitur principium, sicut dicitur prædictas duas habitudines se habet ad id, quod est ad finem. Est enim propter quem appetitur quod est ad finem: & appetitur in ipso quod est ad finem. Et primum quidem, scilicet appetere quod est ad finem propter finem, ad electionem spectat: secundum uero, scilicet appetere in eo quod est ad finem, ipsum finem, ad uolitionem pertinet. Vnde appetere medicinam p̄ sanitatem, electionis est: appetere autem in oblatione medicinae sanitatis simplicis uolitionis est. Accidit autem hic actus uolitionis, quando in eo quod est ad finem, clare relictus desideratus finis offertur. Et ex eo patet responsio ad dubia. Nam ad primum dicitur quod recte negatur a uolitione, q̄ fit circa ea quæ sunt ad finem: quia non fertur in ea eo modo quo sunt ad finem, sed simpliciter ut est dictum. Vnde propositio illa maior. Actus qui fertur secundum omnem rationem & cetera: additio. l. & omni modo, quo sunt appetibilia: & tunc falsa est minor. Ad 2m uero iam inchoate patet responsio. Amplius autem patet, cum de electione tractabitur.

git ad terminum: sed ea quæ sunt ad finem, sunt quædam media quæ peruenit ad finem, sicut ad terminum. Ergo si uoluntas est finis, ipsa est eorum quæ sunt ad finem.

RESPON. Dicendum, q̄ uoluntas quandoq; dicitur ipsa potentia, qua uolumus: quandoq; autem ipse uoluntatis actus. Si ergo loquamur de uoluntate s̄m qd̄ nominat potentiam, sic se extendit & ad finem, & ad ea quæ sunt ad finem. Ad ea. n. se extendit vnaquæq; potentia, in quibus inueniri potest quocunq; modo ratio sui obiecti: sicut uisus se extendit ad oia, quæcunq; participat quocunq; modo color. Rõ autem boni, quod est obiectum potentie uoluntatis, inuenitur nõ solum in fine, sed et in his quæ sunt ad finem. Si autem loquamur de uoluntate s̄m qd̄ nominat proprie actum, sic proprie loquendo est finis tñ. Omnis. n. actus denominatur a potentia, nominat simplicem actum illius potentie: sicut intelligere nominat simplicem actum intellectus. Simplex autem actus potentie est in id, quod est s̄m se obiectum potentie: id autem quod est pp̄ se bonum & uoluntatum, est finis: unde uoluntas proprie est ipsius finis. Ea uero quæ sunt ad finem, non sunt bona, uel uoluntatum pp̄ seipsa, sed ex ordine ad finem: unde uoluntas in ea nõ fertur, nisi quatenus fertur in finem. Vnde hoc ipsum quod in eis uult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, quæ s̄m se cognoscuntur. Principiorum. Eorum autem quæ cognoscuntur per principia, non dicitur esse intelligentia, nisi in quantum in eis ipsa principia considerantur. Sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut se habet principium in intelligibilibus, ut dicitur in 7. * Ethic.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ Philosophus loquitur de uoluntate, s̄m quod proprie nominat simplicem actum uoluntatis, nõ autem s̄m quod nominat potentiam.

AD SECUNDUM dicendum q̄ ad ea quæ sunt diuersa genere ex æquo se habentia, ordinantur diuersa potentia: sicut sonus & color sunt diuersa genera sensibilibus, ad quæ ordinantur auditus & uisus. Sed utile & honestum non ex æquo se habent, sed sicut quod est s̄m se, & s̄m alterum: huiusmodi autem semper referuntur ad eandem potentiam, sicut per potentiam uisum sentitur & color, & lux, per quam color uidetur.

AD TERTIUM dicendum, quod nõ quicquid diuersificat habitum, diuersificat potentiam. Habitus enim sunt quedam determinatio-

nes potentiarum ad aliquos speciales actus: & tñ quælibet ars operatiua considerat, & finem, & id quod est ad finem. Nam ars gubernatoris considerat quidem finem, ut quæ operatur: id autem quod est ad finem, ut quod imperat. Econtra uero, nauificatiua, considerat id quod est ad finem, ut quod operatur: id uero quod est finis, ut ad quod, ordinat id quod operat. Et iterum in unaquaq; arte operatiua, est & aliquis finis proprius, & aliquid quod est ad finem, quod proprie ad illam artem pertinet.

ARTICVLVS III.

Utrum uoluntas eodem actu moueatur in finem, & in id quod est ad finem.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur q̄ eodem actu uoluntas feratur in finem, & in id quod est ad finem: quia s̄m * Philosophum. Vbi est unum pp̄ alterum, ibi est unum tñ: sed uoluntas nõ uult id quod est ad finem, nisi pp̄ finem. ergo eodem actu mouetur in utrumque.

¶ 2 Præ. Finis est ratio uolendi ea quæ sunt ad finem, sicut lumen est ratio uisionis colorum: sed eodẽ actu uidetur lumen, & color. ergo idẽ est motus uoluntatis, quo uult finem, & ea quæ sunt ad finem.

¶ 3 Præ. Idẽ numero motus naturalis est, qui per media tendit ad ultimum: sed ea quæ sunt ad finem, comparantur ad finem, sicut media ad ultimum. ergo idẽ motus uoluntatis est, quo uoluntas fertur in finem, & in ea quæ sunt ad finem.

SED CONTRA. Actus diuersificant s̄m obiecta: sed diuersa spes boni sunt finis, & id quod est ad finem, quod dicitur utile. ergo non eodẽ actu uoluntas fertur in utrumq;.

RESPON. Dicendum, q̄ cum finis sit s̄m se uolitus: id autem quod est ad finem, in quantum h̄mõi, non sit uoluntatum nisi pp̄ finem, manifestum est, q̄ uoluntas potest ferri in finem, in quantum h̄mõi, sine hoc, q̄ fertur in ea quæ sunt ad finem: sed in ea quæ sunt ad finem, in quantum h̄mõi, nõ potest ferri, nisi fertur in ipsum finem. Sic ergo uoluntas in ipsum finem dupliciter fertur. s̄m nõ absolute s̄m se: alio modo, sicut in ratione uolendi ea, quæ sunt ad finem. Manifestum est ergo, q̄ unus & idẽ motus uoluntatis est, quo fertur in finem, s̄m qd̄ est ratio uolendi ea, quæ sunt ad finem, & in ipsa quæ sunt ad finem.

Sed alius actus est, quo fertur in ipsum finem absolute, & quicquid præce-

Super Questionis octauæ Articulum tertium.

Circa titulum tertii articuli eiusdem 8. q. dubium occurrit, An. si quærat hic de ipsa uolitione aut uoluntate de actu uoluntatis. Si de uoluntate sola, uana est q̄. Nam in præcedenti articulo, determinauit author, q̄ uoluntio est finis tantum. Si enim uoluntio non est eorum quæ sunt ad finem, frustra queritur de ipsa, an sit uia, uel plures respectu eorum quæ sunt ad finem, & in finem. Si de omni actu uoluntatis, extra limites p̄positi est, q̄ hoc de uolitione q̄ est, & hoc quaestio articulus huius quaestiois esse debet.

Ad hoc breuiter dicitur dupliciter. Primum, q̄ uoluntio & habet rationem uolitionis, & habet rationem motus uoluntatis in finem. Et licet in quantum uoluntio est, exclusiua sit ab his quæ sunt ad finem: in quantum tamen est motus uoluntatis in finem, nõ excluditur ab his quæ sunt ad finem: & propterea quaestio est hic, Utrum motus uoluntatis in finem, & in id quod est ad finem, sit unus numero, uel non. Et licet esse motum uoluntatis in finem, sit commune uolitioni, & pluribus aliis actibus uoluntatis, quia tamen uoluntio est primus motus uoluntatis in finem, idcirco quaestio de eodẽ, uel diuersa in motu uoluntatis in finem, ad quaestio de primo motu spectat. Secundo (& quasi in idem redit) dicitur, q̄ quia præfatus articulus nõ est de aliquo uno actu, sed de unitate, uel pluralitate actuum respectu horum obiectorum. s̄. finis, & eius quod est ad finem, merito locutus est in questione de primo actu, cuius proprium obiectum est finis, & potentiam primo dicit ad finem.

Circa doctrinam huius tertii articuli, pro quanto dicitur, q̄ quæ uoluntas mouetur in id quod est ad finem, inquan-